

Dysertacja podejmuje pedagogiczną kwestię działalności kulturalno-oświatowej i społecznej Stefana Butryna (1924-2018) – animatora kultury i życia społecznego w Nałęczowie, która dotychczas nie stanowiła przedmiotu poznania dla żadnej z nauk. Uzupełnia ona lukę badawczą istniejącą w obszarze dyscypliny, na gruncie której podjęto niniejsze badania biograficzne.

Rozprawa została ujęta w paradygmacie humanistycznym. Zobowiązanie przyjęte w drugiej części tytułu rozprawy w związku ze specyfiką pedagogiki jako nauki „łączącej swój empiryczno-normatywny charakter z charakterem teoretyczno-praktycznym”, wiązało się z realizacją celów badań korelujących z istotą poznania pedagogicznego (Dziaczkowska, 2014). Znalazły one swój wyraz w sześciu rozdziałach pracy. Zaprezentowano tam metodologiczne założenia badań własnych, założenia koncepcyjne, empiryczne badania jakościowe, a także wnioski z nich wynikające, w tym implikacje pedagogiczne. Wykorzystano podejście humanistyczne – wyrażające się w formie empirycznych badań jakościowych. Nakreślenie ich przedmiotu, jaki stanowiła działalność kulturalno-oświatowa i społeczna Stefana Butryna (usytuowanego na tle przedmiotu materialnego i formalnego pedagogiki) oraz celów poznania, umożliwiło sformułowanie problemów badawczych. Celem poznawczym podjętym w pracy było zbadanie działalności kulturalno-oświatowej i społecznej Stefana Butryna. Cel teoretyczny związany był ze wskazaniem relacji pomiędzy badaną działalnością a przynoszonymi przez nią efektami wychowawczymi. Cel praktyczny postępowania badawczego dotyczył opracowania wskazań wychowawczych wynikających z przeprowadzonych badań, czyli z poznawania działalności kulturalno-oświatowej i społecznej Stefana Butryna. Problem główny łącznie z pytaniami szczegółowymi uwzględniały walor praktyczny i normatywny. Zaprojektowane one zostały w ogólnych kategoriach mających na celu ich wielowymiarową eksplorację. W związku z powyższym zaniechano tworzenia wyartykułowanych hipotez, co wiązało się z przyjęciem „trudnej powinności wzmożonego, szczególnie odpowiedzialnego, krytycznego i twórczego wysiłku w głębokim poznawaniu badanych realiów” (Dziaczkowska, 2014). Umożliwiła je strategia jakościowa wynikająca z celów pracy związanych z chęcią wnikliwego poznania badanego zjawiska oraz rozpoznania nieznanego jego aspektów. Wykorzystane metody (hermeneutyczno-fenomenologiczna oraz biograficzna) realizowane przy pomocy technik (analizy treści, badania dokumentów, wywiadu oraz obserwacji) pozwoliły na zgromadzenie obszernego materiału empirycznego i teoretycznego. Pierwszy ze wskazanych stanowił materiał wywołany (dziewiętnaście otwartych wywiadów pogłębionych, jedenaście spisanych wspomnień) oraz zastany, na który złożyły się dokumenty dotyczące życia i działalności Stefana Butryna m.in. dokumenty poświadczające (m.in. akty metrykalne, legitymacje, dyplomy), ponad sto dokumentów epistolograficznych (z lat 1954-2017), sprawozdania z działalności instytucji państwowych i organizacji społecznych, z którymi związany był nałęczowianin, dokumenty dotyczące jego twórczości (publikacyjnej, artystycznej), fotografie, dokumenty funeralne (mowy pogrzebowe, homilie). Był on efektem kwerend przeprowadzonych w archiwach trzynastu instytucji (państwowych, kościelnych, społecznych) oraz kilku prywatnych, a także wywiadów i prowadzonych obserwacji. Narzędziami strukturalizującymi poznanie (na etapie prowadzonych analiz oraz wyciągania wniosków) były: teoria warstwicowa Stefana Kunowskiego oraz koncepcja *Osoby i czynu* Karola Wojtyły. Powyższe założenia i rozwiązania metodologiczne miały za zadanie sprostać

trudnemu „zadaniu całościowego – integralnego – ujęcia rzeczywistości wychowawczej i jej uczestników” (Dziaczkowska, 2012). Pozwoliły one lepiej zrozumieć badane zjawisko, zrealizować cele badań i sformułować odpowiedzi na postawione problemy.

Stefan Butryn urodził się 3 lipca 1924 r. w Dębinach jako piąte dziecko Agnieszki i Pawła. W okresie dwudziestolecia międzywojennego ukończył sześć klas szkoły powszechnej. Osierocony przez ojca w wieku sześciu lat wspólnie z rodzeństwem pomagał w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa. W latach drugiej wojny światowej został powołany do świadczenia przymusowej pracy w ramach niemieckiej Służby Budowlanej (tzn. Baudienst), gdzie służył przez półtora roku. W 1948 r. mając dwadzieścia cztery lata, rozpoczął naukę w szkole średniej – Państwowym Wiciowym Liceum Technik Plastycznych w Nałęczowie, którą ukończył pięć lat później. Tam poznał swoją przyszłą żonę – Władysławę Alinę Tomicką (nauczycielkę języka polskiego), z którą przeżył sześćdziesiąt jeden lat i wychował dwóch synów – Witolda i Pawła. Kierując przez trzydzieści sześć lat Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie (1954-1990), realizował działalność kulturalno-oświatową polegającą na ochronie, upowszechnianiu i tworzeniu kultury. Nawiązał kontakt z osobami z najbliższego otoczenia pisarza oraz wieloma badaczami literatury, z którymi pozostawał w bliskiej relacji i realizował inicjatywy związane z gromadzeniem dóbr kultury oraz ich upowszechnianiem (m.in. z Janem Witkiewiczem-Koszczycem, Moniką Żeromską, Feliksem Araszkiewiczem, Stanisławem Fitą, Stanisławem Pigoniem, Jerzym Kądziałą, Zdzisławem Jerzym Adamczykiem). Zgromadził imponującą liczbę muzealiów (m.in. listów, wspomnień). W swojej działalności wykorzystywał różnorodne metody i formy pracy kulturalno-oświatowej (m.in. lekcje muzealne, wystawy, odczyty, prelekcje, udzielanie informacji naukowej), tworząc płaszczyznę kontaktów ze sztuką i warunki do rozwoju aktywności twórczej (powołał m.in. Koło Przyjaciół Muzeum, Koło Towarzystwa im. Stefana Żeromskiego). Był inicjatorem utworzenia tablicy poświęconej Stefanowi Żeromskiemu na dziedzińcu szwajcarskiego zamku (gdzie znajdowało się Muzeum Polskie w Rapperswilu), która po przeniesieniu siedziby instytucji w 2022 r. stanowi jedną z nielicznych pamiątek chlubnej działalności Polaków nad Jeziorem Zuryskim. W okresie pracy zawodowej oraz po jej zakończeniu był zaangażowany w wiele przedsięwzięć społecznych. Włączył się w organizację Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie, struktur PTTK w uzdrowskiej miejscowości, był członkiem-założycielem reaktywowanego Towarzystwa Przyjaciół Nałęczowa, w którym działał czterdzieści osiem lat. Pełnił różne funkcje w organizacjach społecznych (członek zarządu Oddziału PTTK im. Henryka Wiercieńskiego w Nałęczowie, Towarzystwa Przyjaciół Nałęczowa, prezes Koła Przewodników PTTK im. Henryka Wiercieńskiego w Nałęczowie, prezes Nałęczowskiego Klubu Plastyków). W latach 1958-2016 opublikował niespełna sto artykułów ukazujących się głównie w lokalnej prasie oraz czasopismach społeczno-kulturalnych. Jest autorem dwóch wydań monografii *Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie*, katalogu *Portrety i krajobrazy* oraz książki *Nałęczów Wspomnienia o Żeromskich i gościach kurortu*.

Działania podejmowane i inicjowane przez niego (tworzące środowisko oddziałujące na inne osoby) ukierunkowane były na dobro osoby, jej rozwój. Były także szczególną przestrzenią integralnego rozwoju i wychowania nałęczowianina. Istotą badanej działalności była wrażliwość na otaczający świat i niepowtarzalną swoistość jego kultury oraz tworzenie autentycznych relacji z drugą osobą – prowadzących do wzajemnego głębokiego

oddziaływania. Czynnikiem, który ożywiał te procesy, była pasja życia i rozwoju stanowiąca drogę jego autoformacji i edukacji innych osób.

Wielość osobowego istnienia i działania nałęczowianina przywodzą na myśl fascynującą biografię francuskiego duchownego – Abbé Pierre'a, którego celem, a właściwie misją życia, już od lat młodości było dzielić się wiedzą „Dire ce que l'on sait” [powiedzieć to, co się wie] (Pierre, 1994). Przez całe życie słyszał to wezwanie: „zanim nas opuścisz, powiedz nam, co wiesz” (Pierre, 1994). Całe życie Stefana Butryna ukierunkowane było na zdobywanie wiedzy i dzielenie się nią z innymi. To co ważne, wymagające "powiedzenia", podkreślał nie tylko w materialnych dobrach, jakie pozostawił. Wyrażał to również swoją całożyciową postawą – wskazującą na wartość i godność osoby. Było ono wynikiem głębokiego życia duchowego, jakie prowadził. Uczulał na wartości uniwersalne - często ukryte. Dostrzegał bogactwo wewnętrznego świata. Uczył trwałego znaczenia przeszłości. Opowiadał się za edukacyjną obroną wartości humanistycznych – powszechnie zagrożonych i mało docenianych. Jego "mówienie", jak wynika z przeprowadzonych analiz, wspomagało w ujawnianiu i rozwijaniu posiadanych możliwości, predyspozycji, talentów. Sprzyjało realizowaniu siebie w relacjach z innymi.

Analizy zaprezentowane w pracy pozwoliły na przedstawienie odniesień praktycznych związanych ze szczególną rolą spotkania relacyjnego w wychowaniu do dialogu oraz pasji jako znaczącego elementu egzystencji osoby. Przybliżona biografia stanowić może ważną inspirację w całożyciowym procesie integralnego wychowania, zwłaszcza w kontekście współczesnych problemów związanych m.in. z deficytem relacji z Bogiem, wartościowej relacji z rówieśnikami, ale też z samym sobą. Jest ona ciekawą i ważną historią spotkań realizowanych w dialogu, we wzajemności wymagającej od podmiotów je tworzących otwartości a także bezinteresowności – rozumianej jako wzajemna pomoc w samowychowaniu (Szudra, 2009). Spuścizna pozostawiona przez nałęczowianina jest rzeczywistością, w której współczesny człowiek może rozwijać się we wszystkich warstwach rozwoju (od biologicznej po duchową).

